

**Werkgroep
Middel nederlandse
Artes-Literatuur**

W-mail

**Jaargang 1, aflevering 1
Najaar 1999**

W-mail

Orgaan van de Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur (WEMAL)

Jaargang 1, aflevering 1 — Najaar 1999

Bestuur:

- Orlanda S. Lie, voorzitter
- Erwin Huizenga, secretaris
- Lenny Veltman, penningmeester

Redactie en redactie-adressen:

Erwin Huizenga

UL, NLCM
P.N. van Eyckhof 1-2
Postbus 9515
2300 RA Leiden
071-5272191
E-mail: huizenga@rullet.leidenuniv.nl

Gerrit Verbeek

Stieltjeslaan 33
1222 RD Hilversum
E-mail: G.C.R.Verbeek@speed.a2000.nl

Inhoud

Woord vooraf	4
Bij het logo	5
Verslag van de openingsvergadering	6
Samenstelling van de subgroepen	13
Samenstelling van de leden	14
Adreslijsten:	16
— Actievelingen	16
— «Wachtkamer-groep»	19
Mededeling over de studiedag van WEMAL	24
Oproep t.b.v. boekbesprekingen en recente literatuur	24
Recent verschenen literatuur	25

Woord vooraf

Het zaad voor de oprichting van een artes-werkgroep werd gezaaid tijdens het internationale mediëvistencongres in Leeds, dat plaatsvond in de zomer van 1998. Op het programma stonden drie lezingen over de Middelnederlandse artes-literatuur: 'Middle Dutch artes-literature in its European context' (Orlanda Lie), 'Vernacularisation of Medicine and Astrology in Middle Dutch' (Erwin Huizenga) en 'The Middle Dutch Translation of the *Tabula Chemica*' (Veerle Fraeters). Vol verwachting togen we naar de ons toegewezen ruimte. De opkomst was teleurstellend: slechts een handjevol mensen bleek interesse te hebben voor de *Vernacularisation of Latin Scientific Knowledge: the Middle Dutch Tradition*.

Deze ervaring heeft ons geprikkeld om na te denken over de toekomst van het Middelnederlandse artes-onderzoek. Hoe bereiken we de vakgenoten? Hoe kunnen we meer bekendheid geven aan de rijkdom en diversiteit van de Middelnederlandse artes-literatuur? Hoe kunnen we onze inzichten overdragen aan een breed publiek van geïnteresseerde leken? Er moet toch een manier zijn om dit boeiende (nog nauwelijks ontgonnen) onderzoekgebied te exploreren met meer dan een handjevol mensen? Langzaam maar zeker begonnen onze ideeën vorm te krijgen. Bij elk volgende gesprek groeide ons enthousiasme. Ook de sterren stonden gunstig: dit jaar is het precies tien jaar geleden dat het *Repertorium van de Middelnederlandse artes-literatuur* van Ria Jansen-Sieben, pionierster van het Middelnederlandse artes-onderzoek, ten doop werd gehouden. Voorwaar, een schitterende gelegenheid om dit kroonjaar te vieren met de geboorte van de *Werkgroep Middelnederlandse Artes-literatuur* (WEMAL). Moge haar een lang en vruchtbaar leven beschoren zijn!

Orlanda Lie

Bij het logo

Het logo van de werkgroep bestaat uit drie elkaar kruisende en overlappende ellipsen. Elke ellips staat voor één van de drie artes-reeksen: *artes liberales*, *artes mechanicae*, en *artes incertae* of *magicae*. De drie ellipsen overlappen elkaar, omdat veel middeleeuwse artes-teksten zich eigenlijk zelden in één categorie laten onderbrengen, maar vaak geheel of gedeeltelijk tot meer dan één artes-reeks kunnen worden gerekend (bijvoorbeeld traktaaten waarin zowel medische als alchemistische of astrologische onderwerpen aan bod komen). Daar waar de ellipsen elkaar overlappen, symboliseren zeven witte stroken de evenzovele subcategorieën waarin elke artes-reeks wordt opgesplitst.

Erwin Huizenga

Verslag van de openingsvergadering van de
Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur (WEMAL)

op 17 september 1999

Locatie: Universiteit Utrecht, Onderwijsinstituut Nederlands, Trans 10, kamer 0.07

Aanwezig waren: Wim van Anrooij, Mirjam Banda, Saskia Bogaart, Edith Claessens, Annelies van Gijsen, Klaartje Grol, Inge Hofsink, Ria Hogervorst, Erwin Huizenga, Floortje Jansen, Orlanda Lie, Els Meijknecht, Christianne Muusers, Jo Reynaert, Marjolijn Saan, Henk Stam, Lenny Veltman, Gerrit Verbeek, Noor Versélewel de Witt Hamer

1. Opening

Om 19.00 opende Orlanda Lie de vergadering. Ze gaf een beknopte uiteenzetting over het waarom van het opzetten van een werkgroep voor de Middelnederlandse artes-literatuur. Sinds het verschijnen van het *Repertorium van de Middelnederlandse artes-literatuur* van Ria Jansen-Sieben in 1989 is er weliswaar veel belangstelling ontstaan voor dit soort teksten, maar dit blijkt vooral uit de in aantal toenemende publicaties secundaire literatuur. De teksten zélf blijven moeilijk toegankelijk voor een groter publiek. De werkgroep zou in eerste instantie dan ook vooral een middel moeten zijn om gezamenlijk meer artes-teksten te ontsluiten, én om dit onder aandacht van anderen dan alleen de medioneerlandici en andere specialisten te brengen.

2. Kennismaking

Aangezien veel van de aanwezigen afkomstig zijn uit verschillende en zeer uiteenlopende disciplines, leek het verstandig een ieder in het kort iets te laten vertellen over haar of zijn achtergrond, en over specifieke interesse in de Middelnederlandse artes-literatuur. Het bleek dat de diversiteit zich weerspiegelde in de verschillende interessegebieden: sommigen hadden be-

langstelling voor astronomie of diverse aspecten van de astrologie, anderen waren vooral geïnteresseerd in zaken als urologie, gynaecologie, koken, alchemie, chirurgie, *heimelicheits*-traktaten, en de vers/proza-problematiek.

3. Gang van zaken binnen de *Werkgroep*

BESTUUR:

Naar aanleiding van enkele vragen over, en verzoeken om duidelijkheid rond de vraag wie nu het bestuur vormen, of wie de contactpersonen zijn, werd met algemene stemmen besloten een voorlopig bestuur in te stellen, bestaande uit:

- Voorzitter: Orlanda Lie;
- Secretaris: Erwin Huizenga;
- Penningmeester: Lenny Veltman.

Zij zullen tevens zorgen voor de contacten tussen de verschillende subgroepen, en met de (voorlopig) niet-actieven binnen de *WEMAL*.

ACTIEVE LEDEN EN «WACHTKAMER»-GROEP

Al in een zeer vroeg stadium is besloten de deelnemers aan de werkgroep op te splitsen in een actief deel (d.w.z. degenen die tijd en zin hebben zich in te zetten voor het totstandbrengen van de edities, bloemlezingen en andere projecten), en een deel dat wél zeer geïnteresseerd is, maar nu nog geen kans ziet daarvoor tijd vrij te maken. De *WEMAL* zal met de actieve groep de diverse projecten opstarten, waarbij het de bedoeling is dat de «wachtkamer»-groep, als klankbord zal kunnen fungeren en wellicht andere ideeën kan aandragen, zowel informeel als tijdens de bijeenkomsten voor alle leden. Wisselingen moeten echter altijd mogelijk blijven.

BESCHRIJVING VAN DE VOORGESTELDE PROJECTEN EN DE REACTIES DAAROP

1. De nieuwsbrief: *W-mail*

Alle aanwezigen waren het erover eens dat het zeer wenselijk zou zijn om een nieuwsbrief uit te gaan brengen, met daarin alles wat verband houdt met de activiteiten van de *WEMAL*. Te denken valt daarbij aan verslagen

van de verschillende vergaderingen en de besluiten die daarbij genomen zijn; aankondigingen van lezingen, symposia of conferenties; boekbesprekingen; een overzicht van de stand van zaken rondom de bezigheden van de verschillende nog te formeren subgroepen; agenda's; etc.

Er ontstond een discussie met betrekking tot de vorm waarin zo'n nieuwsbrief zou moeten worden gegoten: op papier, of met gebruikmaking van de moderne, elektronische media zoals e-mail en Internet? Belangrijk daarbij is, voor wie zo'n nieuwsbrief moet worden gemaakt: alleen voor de leden van de *WEMAL*, of toch ook voor anderen? Het bleek dat de meesten voelden voor een combinatie van zowel vorm als doelgroep: er zou kunnen worden begonnen met enkele eenvoudige op papier gedrukte nieuwsbrieven, bestemd voor de leden. Maar tegelijkertijd moet worden gewerkt aan de ontwikkeling van een elektronische versie die voor meer mensen ter beschikking komt. Daarbij werd het voorbeeld van *Nederl* genoemd. Tevens werd de mogelijkheid van een eigen homepage geopperd. De redactie van de nieuwsbrief, die na afloop van de vergadering werd gevormd, zegde toe aan beide mogelijkheden te zullen gaan werken. Na overleg is als naam voorlopig gekozen voor *W-mail*, maar het bestuur houdt zich aanbevolen voor suggesties.

2. De ontwikkeling van een inleidend boek over de Middelnederlandse artes-literatuur

In Duitsland is al decennia lang het boek van Gerhard Eis beschikbaar, *Mittelalterliche Fachliteratur*.¹ In dit boek werd destijds een inventarisatie gemaakt van de in het Duits geschreven artes-teksten. Iedereen was het erover eens dat het dringend noodzakelijk is dat er een vergelijkbaar werk wordt gemaakt dat zich richt op de Middelnederlandse situatie. Om zich te kunnen oriënteren had Lenny Veltman voor de aanwezigen een overzicht gemaakt van de doelstelling van zo'n inleidend boekje, en een voorstel voor een mogelijke opzet daarvan.

Volgens Orlanda Lie kan een dergelijke «Eis-pendant» binnen een jaar of twee tot stand worden gebracht. Wel moet daarbij gelet worden op omvang en prijs, om het voor iedere geïnteresseerde toegankelijk te houden. Jo

¹ G. Eis, *Mittelalterliche Fachliteratur*. Stuttgart, 1962. Realienbücher für Germanisten, Abteilung Literaturgeschichte.

Reynaert wees erop, dat het belangrijk is niet te strak aan de structuur van Eis' werk vast te houden. Sinds het verschijnen van dat boek is al veel gebeurd. Het zou wenselijk zijn in dit boek meer aandacht te schenken aan de handschriftelijke en sociale context van die teksten, en niet meer louter aan de teksten zélf. Er zou een ander ordeningsprincipe moeten worden gekozen dan uitsluitend de artes-reeksen die in Eis' boek de structuur vormen. Te denken valt bijvoorbeeld aan een thematische opzet: kosmos, mens, medisch, encyclopedisch, etc.

3. Een bloemlezing van de Middelnederlandse artes-literatuur

Een ander voorstel van het bestuur was een bloemlezing van de Middelnederlandse artes-literatuur te maken, mogelijk volgens dezelfde opzet die in *Klein Kapitaal*² is gehanteerd: de te editeren traktaten moeten niet te lang zijn, en worden voorzien van een beknopte inleiding en toelichting. Het mooiste zou zijn, wanneer een breed spectrum van de artes zou kunnen worden bestreken, waarmee eerste- en tweedejaars studenten enthousiast zouden kunnen worden gemaakt.

De reacties op dit voorstel waren zeer positief. Wel werd er nog op gewezen dat het belangrijk is om de prijs van zo'n boek goed in de gaten te houden (rond 30,-), om voor de beoogde doelgroep geen al te hoge drempel te vormen.

4. Een populariserend «platenboek» voor de Middelnederlandse artes-literatuur

Naar een idee van Wim van Anrooij kwam het bestuur met het voorstel te gaan werken aan een populariserend boek, met als uitgangspunt het in de handschriften aanwezige beeldmateriaal. Als voorbeeld noemde Orlanda een afbeelding van een aderlaatman, die dan bijvoorbeeld voorzien zou kunnen worden van een tekst die het getoonde toelicht, op een voor een breed publiek begrijpelijke manier. Hoewel de reacties over het algemeen goed waren, werden er enkele kritische kanttekeningen geplaatst.

Zo vonden sommigen dat het meer iets voor op een wat langere termijn

² H. van Dijk e.a. [red.], *Klein kapitaal uit het handschrift-Van Hulthem. Zeventien teksten uit hs. Brussel, KB, 15.589-623. Uitgegeven en ingeleid door Neerlandici, verbonden aan tien universiteiten in Nederland en België*. Hilversum, 1992.

was, met minder prioriteit dan de eerder genoemde projecten. Anderen twijfelden aan de haalbaarheid, zeker gezien de te voorziene kosten die aan zo'n boek, dat immers het visitekaartje van de artes-literatuur zou worden, kleven. Zijn er bovendien wel genoeg toepasselijke afbeeldingen om een heel boek te vullen? En hoe zit het met het niveau van de illustraties in de Middelnederlandse artes-codices, vergeleken met andere volkstalige of Latijnse handschriften? Verschillenden vonden daarom, dat, terwijl aan het inleidende boek en de bloemlezing wordt gewerkt, het ook voor die projecten misschien verstandig is alvast een soort van archief aan te leggen: welke afbeeldingen bevinden zich waar? In ieder geval moet eerst begonnen worden met het verzamelen van het materiaal, vond iedereen. Bovendien werd erop gewezen dat het in eerste instantie verstandig kan zijn zich niet meteen vast te leggen op uitsluitend handschriftelijk materiaal: wellicht zijn er geschikte schilderijen, of afbeeldingen in glas-in-lood-ramen, etc. Afgesproken is bovendien, dat door de subgroep die zich met dit project zal gaan bezighouden, in een latere fase de definitieve afbakening zal plaatsvinden: moet er alleen Middelnederlands materiaal worden gebruikt, of toch ook afbeeldingen van elders?

5. Het Griffioen-boekje

Na het versturen van de brieven met de uitnodiging voor deze vergadering, waarin de vier hierboven genoemde projecten reeds vermeld werden, is er nog een idee voor een vijfde project boven komen drijven: zou het niet een aantrekkelijk idee zijn om één of enkele Middelnederlandse artes-teksten in vertaling ter beschikking te stellen aan een breder publiek? Te denken valt daarbij bijvoorbeeld aan de - voor iedereen betaalbare - boekjes in de *Griffioen*-reeks. Een zeer geschikte tekst lijkt in dit verband het bekende *Boec van Sidrac* — een soort encyclopedie in dialoogvorm, waarbij zo'n driehonderd vragen van een antwoord worden voorzien. Hieruit zou heel goed een verantwoorde selectie kunnen worden gemaakt, ook al omdat veel vragen ook voor een breder hedendaags publiek wat toegankelijker lijken dan veel specifieke, 'zwarte' artes-kost; bovendien is er reeds lang een editie van de tekst beschikbaar.³

Over het algemeen werd het idee met instemming begroet. Er werd

³ J.F.J. van Tol, *Het boek van Sidrac in de Nederlanden*. Diss. Amsterdam, 1936.

enige tijd gediscussieerd of dit nu een project voor een subgroep zou zijn, of meer iets voor de hele groep van actieven binnen de *WEMAL*. Uiteindelijk werd voorlopig gekozen voor een subgroep, waarbij de mogelijkheid van deelname van allen nadrukkelijk wordt opengelaten.

GENOMEN BESLISSINGEN

— Er is besloten om één keer per jaar een plenaire bijeenkomst te organiseren, bestemd voor alle leden van de *WEMAL*. Het voorstel van het bestuur was om daarnaast in het voorjaar en in het najaar een vergadering te houden van de actieve leden van de werkgroep; dit zou dan drie ijkpunten per jaar opleveren. De subgroepen kunnen dan in de tussenliggende perioden verder werken aan hun projecten. Sommige leden pleitten echter voor het tweemaal per jaar houden van een bijeenkomst, in verband met de grote reisafstand. De plenaire studiedag voor alle leden zou dan 's middags kunnen plaatsvinden, en gecombineerd kunnen worden met een vergadering voor de actieve leden in de ochtend. Op die manier zou kunnen worden volstaan met een voorjaars- en een najaarsbijeenkomst.

Verder stelde Orlanda tevens voor om van alle leden een geringe contributie van 20,- per jaar te vragen. Dit om enkele primaire kosten, zoals het kopiëren, printen en versturen van de post, het bespreken van zaalruimtes, etc., te kunnen dekken. Dit voorstel werd met algemene instemming aangenomen. Deze contributie zal voor het eerst zal worden geïnd aan het begin van de studiemiddag op 17 december in Utrecht.

— Tijdens de vergadering zijn de verschillende subgroepen geformeerd die de besproken projecten ter hand zullen nemen (zie hieronder); de samenstelling van de groepen is nog niet definitief.

Studiedag op 17 december

Orlanda stelde voor om in dit geval de studiedag, bedoeld voor alle leden van de *WEMAL*, te beperken tot een middag, bijvoorbeeld van 13.00-17.00 uur. Deze eerste studiedag zal vooral in het teken staan van de wisselwerking tussen de projecten van de verschillende subgroepen van de actieve leden, én de mening en ideeën daarover van de overige deelnemers aan de werkgroep. Afsproken is, dat de subgroepen een verslag zullen doen van hun plannen, mogelijk aangevuld met een voorbeeld van een concrete invulling van die plannen, bijvoorbeeld met teksten, afbeeldingen etc.

Daarnaast zullen er enkele lezingen worden verzorgd. In één daarvan zal lopend onderzoek naar een aspect van de Middelnederlandse artes-literatuur worden beschreven, namelijk alchemistische literatuur. Annelies van Gijsen heeft toegezegd deze lezing voor haar rekening te willen nemen. Ook zal in een lezing worden ingegaan op het onderzoek naar de Middelnederlandse artes-literatuur van de afgelopen tien jaar, dat wil zeggen ná het verschijnen van het *Repertorium van de Middelnederlandse artes-literatuur* van Ria Jansen-Sieben; deze lezing zal door Erwin Huizenga worden verzorgd.

4. W.v.t.t.k en rondvraag

Tenslotte werden de datums voor de bijeenkomsten van de WEMAL in het jaar 2000 vastgelegd:

- Op maandag 6 maart 2000 zullen de actieve leden van de subgroepen bijeenkomen;
- Op vrijdag 6 oktober 2000 zal de volgende studiedag voor alle leden plaatsvinden.

Er zal dan een ochtend- en een middagsessie worden gehouden. De ochtendssesie is bestemd voor de actieve deelnemers, de plenaire sessie 's middags voor alle leden (zie ook punt 5, *genomen beslissingen*).

Erwin Huizenga

Voorlopige lijst van de samenstelling van de verschillende subgroepen
van de

Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur

1. De redactie van *W-mail*:

Erwin Huizenga
Gerrit Verbeek

2. Inleidend boekje over de
Middelnederlandse-artes-litera-
tuur ("Eis-variant"):

Wim van Anrooij
Saskia Bogaart
Inge Hofsink
Erwin Huizenga
Orlanda Lie
Jo Reynaert
Lenny Veltman

3. Bloemlezing van de Middel-
nederlandse artes-literatuur
(naar model *Klein Kapitaal*):

Edith Claessens
Klaartje Grol
Annelies van Gijsen
Ben van der Have
Inge Hofsink
Erwin Huizenga
Orlanda Lie
Christianne Muusers
Lenny Veltman

4. Populariserend "platenboek"
van de Middelnederlandse artes-
literatuur:

Annelies van Gijsen
Ria Hogervorst
Orlanda Lie
Els Meijknecht
Noor Versélewel de Witt Hamer

5. Griffioen-reeks (Sidrac?):

Mirjam Banda
Floortje Jansen
Orlanda Lie
Marjolijn Saan
Jaap Staal
Henk Stam
Jean-Marc van Tol
Gerrit Verbeek
Noor Versélewel de Witt Hamer

NB. Dit is een voorlopige samen-
stelling, ook al omdat enkelen de
27ste niet in Utrecht aanwezig
konden zijn; de definitieve sa-
menstelling moet zich nog uit-
kristalliseren.

Samenstelling van de leden van de *Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur*

Groep van degenen die een actieve
rol willen vervullen:

Dr. Wim van Anrooij
Drs. Mirjam Banda
Drs. Saskia Bogaart
Drs. Edith Claessens
Dr. Veerle Fraeters
Dr. Annelies van Gijsen
Drs. Klaartje Grol
Dr. Ben van der Have
Drs. Inge Hofsink
Drs. Ria Hogervorst
Dr. Manfred Horstmanshoff
Dr. Erwin Huizenga
Drs. Floortje Jansen
Dr. Orlanda Lie
Drs. Els Meijknecht
Drs. Christianne Muusers
Prof.Dr. Jo Reynaert
Marjolijn Saan
Drs. Jaap Staal
Drs. Henk Stam
Dr. Jean-Marc van Tol
Drs. Lenny Veltman
Drs. Gerrit Verbeek
Noor Versélewel de Witt Hamer

Groep van degenen die (nog) niet
actief kunnen deelnemen, maar
wel op de hoogte willen blijven
(«wachtkamer»):

Prof.Dr. Christian de Backer
Dr. Bart Besamusca
Dr. Jan Bethlehem
Drs. Mary Boersma
Prof.Dr. H.A. Bosman-Jelgersma
Prof.Dr. W.L. Braekman
Dr. Karina van Dalen-Oskam
Lic. Katrien Depuydt
Drs. Herwig Deumens
Drs. Annemieke van Doorn
M. van Doorn-van Stekelenburg
Prof.Dr. Hans van Dijk
Drs. Marianne Elsackers
Drs. Leontine Fillet
Prof.Dr. Wim Gerritsen
Prof.Dr. M. Gijswijt-Hofstra
Prof.Dr.med.Dr.phil. Bernard Haage
Prof.Dr. Robrecht van Hee
Dr. H.L. Houtzager
Dr. Frank Huisman
Dr. Frank Jansen
Prof.Dr. Ria Jansen-Sieben
Prof.Dr.med.Dr.phil. Gundolf Keil
Dr. Marjolein Kool
Dr. Johan Koppenol
Dr. Willem Kuiper
Drs. M.E.M. Kuulkers-Jungman
Drs. Karine van 't Land
Prof.Dr.em. J. Lemli
Dr. Leo Lentz

Drs. Sanne Limpens
 Prof.Dr. A.M. Luyendijk-Elshout
 Drs. Monique van Mierlo
 Prof.Dr. John North
 Prof.Dr. Frits van Oostrom
 Drs. Marieke van Osch
 Drs. Miriam Piters
 Prof.Dr. Herman Pleij
 Dr. Dieuwke van der Poel
 Dr. Jeroen Salman
 Dr. Catrien Santing
 Drs. Gea Schelhaas
 Drs. Janny Schenkel
 Drs. Lieke Schreel
 Drs. Katja Thevissen
 Prof.Dr. M. Thiery
 Dr. A. van der Tol
 Dr. Jean-Pierre Tricot
 L.C. von Vaupel-Klein
 Drs. Marcel van der Voort
 Dr. Paul Wackers
 Drs. Linda Wilkens
 Prof.Dr. Frank Willaert
 Prof.Dr. J.H. Winkelman
 Prof.Dr. J.M. van Winter

Hieronder volgen de adreslijsten van de deelnemers aan de werkgroep. De lijsten zijn zo volledig mogelijk. Iedereen wordt echter verzocht zijn of haar gegevens te controleren, en eventuele correcties of aanvullingen zondig op te sturen naar het email-adres van Erwin Huizenga of Gerrit Verbeek.

Adreslijst van degenen met een actieve rol binnen de *Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur*

Wim van Anrooij

Werk: Universiteit Leiden

Nederlandse Literatuur en Cultuur
in de Middeleeuwen

P.N. van Eyckhof 1-2

Postbus 9515

2300 RA Leiden

071-5272121

E-mail: anrooij@rullet.leidenuniv.nl

Privé: Annie van Hattemstraat 21

2331 MP Leiden

071-5321843

E-mail: wim.van.anrooij@planet.nl

Mirjam Banda

Ivoordreef 99

3564 AL Utrecht

E-mail: m.banda@br.railinfrabe-heer.ns.nl

Saskia Bogaart

Werk: Katholieke Universiteit Nijmegen

Faculteit der Letteren,
afd. Nederlands

024-3615967

E-mail: s.bogaart@let.kun.nl

Privé: Van Welderenstraat 69

6511 MD Nijmegen

Edith Claessens

Adelaarstraat 45

3514 CB Utrecht

030-2721727

E-mail: edithclaessens@hotmail.com

Leontine Fillet

Prins Bernhardlaan 77

2224 VD Katwijk

071-4072125

E-mail: nlx5851@nl.ibm.com

Veerle Fraeters

Werk: Universitaire Faculteiten Sint
Ignatius Antwerpen

Afd. Germaanse filologie

Prinsstraat 13, kamer D-119

B-2000 Antwerpen / België

+ + 32-3-2204255

E-mail:

flw.fraeters.v@alpha.ufsia.ac.be

Privé: Platte Lostraat 7

B-3010 Kessel-Lo (Leuven) / België

+ + 32-16-255988

Annelies van Gijsen

Lanceerplaats 52

3402 ZP IJsselstein

030-6875041

E-mail: avgijssen@xs4all.nl

of: annelies.vangijssen@ufsia.ac.be

Klaartje GrolLange Nieuwstraat 76^c3512 PL Utrecht

030-2302374

E-mail: klaartje_grol@yahoo.com

Ben van der Have

Nieuwe Markt 18a

2801 GP Gouda

E-mail: JBVDHAVE@cistron.nl

Inge Hofsink

Wingerdhoek 24

9713 NS Groningen

050-3111159

E-mail: inge_hofsink@hotmail.com

Ria Hogervorst

Top Naeffstraat 9

2331 HD Leiden

071-5315169

E-mail: Readable@wxs.nl

Manfred Horstmanshoff*Werk:* Universiteit Leiden, Faculteit
der Letteren

Vakgroep Oude Geschiedenis

Doelensteeg 16, kamer 101b

2311 VL Leiden

071-5272664/2651

E-mail:

horstman@rullet.leidenuniv.nl

Privé: Guido Gezellelaan 892624 LA Delft

015-2573648

Erwin Huizenga*Werk:* Universiteit LeidenNederlandse Literatuur en Cultuur
in de Middeleeuwen

P.N. van Eyckhof 1-2

Postbus 9515

2300 RA Leiden

071-5272191

E-mail: huizenga@rullet.leiden-
univ.nl*Privé:* Albrondaheerd 279737 RB Groningen

050-5414712

E-mail: erwin_huizenga@capitolon-
line.nl**Floortje Jansen**

Anthonius Mattheuslaan 86

3515 AV Utrecht

030-2731195

E-mail: f.e.jansen@chem.uu.nl

Orlanda Lie*Werk:* Universiteit UtrechtFaculteit der Letteren, Opleiding
Nederlands

Trans 10

3512 JK Utrecht

030-2538324

E-mail: orlanda.lie@let.uu.nl

Privé: Peppinghof 391391 BB Abcoude

0294-284081

Els Meijknecht

Apothekersdijk 34

2312 DD Leiden

E-mail: els.meijknecht@plakker.demon.nl

Christianne Muusers

A. Perkstraat 82

1217 NW Hilversum

035-6285122

E-mail: cmuusers@xs4all.nl

Jo Reynaert

Werk: Universiteit Gent

Vakgroep Nederlandse literatuur

Blandijnberg 2

B-9000 Gent / België

+ +32-9-2644071

E-mail: Joris.Reynaert@rug.ac.be

Privé: Avennesdreef 10

B-9031 Drongen / België

Marjolijn Saan

Handellaan 27

4102 AD Culemborg

0345-513684

E-mail: h.saan@net.hcc.nl

Jaap Staal

Ribeslaan 92

3053 MS Rotterdam

010-2850644

E-mail: j.staal@consunet.nl

Henk Stam

George Marshallstraat 14

6836 KW Arnhem

026-3888066

E-mail: stamwaal@wxs.nl

Jean-Marc van Tol

Thorbeckestraat 60

3762 SN Soest

035-6030082

035-6027773

E-mail: Jvantol@inter.NL.net

Lenny Veltman

Duizendschoonstraat 18^c

3051 SE Rotterdam

010-4614030

E-mail: leo.lenny@quicknet.nl

Gerrit Verbeek

Stieltjeslaan 33

1222 RD Hilversum

E-mail:

G.C.R.Verbeek@speed.a2000.nl

Noor Versélewel de Witt Hamer

Lindenlaan 42

5595 AM Leende

040-2065220 (privé)

040-2062359 (werk)

Fax: 040-2062740

E-mail: noorvdwh@wxs.nl

**Adreslijst van degenen die (nog) niet actief kunnen deelnemen,
maar wel op de hoogte willen blijven van de activiteiten van de
*Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur***

Waar dat nog niet vermeld staat, wordt de leden verzocht zijn of haar telefoon-nummer en event. email-adres door te geven aan Erwin Huizenga of Gerrit Verbeek.

Prof.Dr. Christian de Backer
Speureweg 21
B-9830 Sint-Martens-Latem
België

Dr. Jan Bethlehem
Kikkenstein 210
1104 AJ Amsterdam

Drs. Mary Boersma
Cauberg 14
3523 JG Utrecht

Prof.Dr. H.A. Bosman-Jelgersma
Mathenesselaan 1
2343 HA Oegstgeest

Prof.Dr. W.L. Braekman
Eeklostraat 69
B - 9030 Mariakerke
België

Drs. Herwig Deumens
Karel Mertensstraat 11
B-2000 Antwerpen
België

Drs. Annemieke van Doorn
Bremppark 66
2724 HW Zoetermeer

M. van Doorn-van Stekelenburg
Jacob van Lennepaan 11
2012 PL Haarlem

Prof.Dr. Hans van Dijk
Werk: Rijksuniversiteit Groningen,
Faculteit der Letteren
Opleiding Nederlandse Taal- en
Letterkunde
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
Postbus 716
9700 AS Groningen
050-3635873
Fax: 050-3634900
E-mail: vandijk@let.rug.nl
Privé: Willem Barentzstraat 27
3572 PB Utrecht
030-2710590

Drs. Marianne Elsackers
Weerdsingel O.Z. 27
3514 AB Utrecht
E-mail: marjanel@hetnet.nl

Prof.Dr. Wim Gerritsen
Werk: Universiteit Utrecht
Faculteit der Letteren, Opleiding
Nederlands
Trans 10
3512 JK Utrecht

030-2538322

Fax: 030-2536000

Privé: Obbinklaan 125

3571 NE Utrecht

030-2710314

Prof.Dr. Marijke Gijswijt-Hofstra

Prinses Marijkestraat 42

1077 XD Amsterdam

**Prof.Dr.med.Dr.phil. Bernard
Haage**

Universität Mannheim

Institut für Germanistik

Von Berlichingen-Straße 15

97980 Bad Mergentheim-Neunkir-
chen

Deutschland

Prof.Dr. Robrecht van Hee

Academisch Heelkundig Centrum

A.Z. Stuivenberg

Lange Beeldekensstraat 267

B-2060 Antwerpen

België

+ +32/3/2177235

E-mail:

robrecht.vanhee@ocmw.antwer-
pen.be

Dr. H.L. Houtzager

Secretaris van de *Stichting Historia
Medicinae*

Van der Dussenweg 14

2614 XE Delft

015-2144034

Dr. Frank Huisman

Universiteit Maastricht

Vakgroep Geschiedenis

Postbus 616

6200 MD Maastricht

Dr. Frank Jansen

Universiteit Utrecht

Faculteit der Letteren, Opleiding
Nederlands

Trans 10

3512 JK Utrecht

030-2538331

Prof.Dr. Ria Jansen-Sieben

Winter: Sperwerslaan 5/6

B-1150 Brussel / België

+ +32-2-77-7220

E-mail: ria.jansen_sieben@kbr.be

Zomer: Rue des Cortys 15

B-5380 Hemptinne / België

+ +32-81-855157

**Prof.Dr.med.Dr.phil. Gundolf
Keil**

Institut für Geschichte der Medizin
der Universität Würzburg

Oberer Neubergweg 10^a

D-97074 Würzburg / Deutschland

Dr. Marjolein Kool

Jonkheer Ramweg 28^d

3998 JR Schalkwijk

Dr. Johan Koppenol

De Genestetstraat 49

2321 XP Leiden

Willem Kuiper

Werk: Universiteit van Amsterdam
Faculteit der Geesteswetenschappen
Leerstoelgroep Historische Neder-
landse Letterkunde

Spuistraat 134

1012 VB Amsterdam

020-5254731

E-mail: willem.kuiper@hum.uva.nl

Of: Meertens-Instituut

Joan Muyskenweg 25

Postbus 94264

1090 GG Amsterdam

020-4628500

Privé: Oostzijde 102

1502 BL Zaandam

075-6175388

Drs. M.E.M. Kuulkers-Jungman

Vrouwenmantel 27

3621 TR Breukelen

Drs. Karine van 't Land

Floraweg 5

6542 KA Nijmegen

024-3730937

Prof.Dr.em. J. Lemli

Termeredellelaan 3

B-3020 Winksele

België

Dr. Leo Lentz

Universiteit Utrecht

Faculteit der Letteren, Opleiding

Nederlands

Trans 10

3512 JK Utrecht

030-2538115

Drs. Sanne Limpens

Pieterstraat 28

6166 AR Geleen

Prof.Dr. A.M. Luyendijk-Elshout

Prins Bernhardlaan 60

2341 KL Oegstgeest

071-5172812

Drs. Monique van Mierlo

Mr. van Coothstraat 67

5141 ER Waalwijk

Prof.Dr. John North

Werk: Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Wijsbegeerte

A-weg 30

9718 CW Groningen

050-3636153

E-mail: j.d.north@philos.rug.nl

Privé: Kamperfoelieweg 25

9765 HJ Paterswolde

050-3091846

Prof.Dr. Frits van Oostrom

Werk: Universiteit Leiden

Nederlandse Literatuur en Cultuur

in de Middeleeuwen

Postbus 9515

2300 RA Leiden

071-5272625

Fax: 071-5272615

E-mail:

oostrom@rullet.leidenuniv.nl

Drs. Marieke van Osch

Haverstraat 21bis
3511 NA Utrecht

Drs. Miriam Piters

UFSIA Antwerpen, Afd. Germaanse
filologie
Prinsstraat 13, kamer D-119
B -2000 Antwerpen
België

Prof.Dr. Herman Pleij

Werk: Universiteit van Amsterdam,
Faculteit der Geesteswetenschappen
Leerstoelgroep Historische Neder-
landse Letterkunde
Spuistraat 134
1012 VB Amsterdam
020-5254728
Fax: 020-5254429
Privé: Nieuwe Hilversumseweg 36
1406 TG Bussum
035-6980557

Dr. Dieuwke van der Poel

Werk: Universiteit Utrecht
Faculteit der Letteren, Opleiding
Nederlands
Trans 10
3512 JK Utrecht
030-2538320
E-mail:
dieuwke.vanderpoel@let.ruu.nl
Privé: Tulastraat 31
3573 XE Utrecht
030-2714876

Dr. Jeroen Salman

Werk: Universiteit Utrecht
Vakgroep Literatuurwetenschap
Muntstraat 4
3512 EV Utrecht
030-2536693
E-mail: Jeroen.L.Salman@let.ruu.nl
Privé: Kerkstraat 4
2181 JE Hillegom
0252-517905

Dr. Catrien Santing

Werk: Instituto Olandese
Via Omero 10-12
00197 Roma
Italia
+ +39-06-3200751
E-mail: history@nir-roma.it
Privé: Via Avezzana 51
00195 Roma
Italia

Drs. Gea Schelhaas

Aquamarijnlaan 150
3523 EM Utrecht

Drs. Janny Schenkel

Jozef Israëlsstraat 58^A
9718 GN Groningen
050-3141194

Drs. Lieke Schreel, Dutch Lector

Department of Germanic Studies
Arts Building, Trinity College
Dublin 2
Ireland

Drs. Katja Thevissen
Parelvissersstraat 304
7323 CJ Apeldoorn

Prof.Dr. M. Thiery
Aan de Bocht 6
B-9000 Gent
België

Dr. A. van der Tol
Ter Braeklaan 5
9721 XR Groningen

Dr. Jean-Pierre Tricot
Vrijheidstraat 19
B-2000 Antwerpen
België

L.C. von Vaupel-Klein
Beetslaan 32
3723 DX Bilthoven

Drs. Marcel van der Voort
Heerbaan 14
5721 LS Asten

Dr. Paul Wackers
Katholieke Universiteit Nijmegen
Faculteit der Letteren, Afdeling
Nederlands
Erasmusplein 1
6525 HT Nijmegen
024-3615492
Fax: 024-3615939
Privé: Hertstraat 39
6531 KM Nijmegen
024-3553641

Drs. Linda Wilkens
Havikstraat 29bis
3514 TL Utrecht

Prof.Dr. J.H. Winkelman
Schielandweg 20
2741 MA Waddinxveen

Prof.Dr. J.M. van Winter
Brigittenstraat 20
3512 KM Utrecht

Mededeling over de studiedag van *WEMAL*:

Hieronder volgen de datum en tijd van de eerste studiedag, bestemd voor alle leden, die door de werkgroep georganiseerd zal worden. Deze studiedag zal plaatsvinden op:

Vrijdag 17 december, 13.00-17.00. Locatie: Universiteit Utrecht, Onderwijsinstituut Nederlands, Trans 10, Zaal 017 (begane grond, vlakbij ingang).

Een herinnering, met daarbij het programma (zie hiervoor ook p. 9) zal begin december worden toegezonden.

We maken u erop attent dat aan het begin van deze studiemiddag aan alle deelnemers een contributie van 20,- gevraagd zal worden, om de door de werkgroep gemaakte onkosten te kunnen dekken (zie ook p. 9).

Oproep t.b.v. boekbesprekingen en recente literatuur

Het is de bedoeling van de redactie om in iedere aflevering van *W-mail* recent verschenen literatuur te vermelden. Maar dit kunnen we niet alleen, we kunnen niet alles in de gaten houden. We roepen daarom alle leden van *WEMAL* op om, wanneer er literatuur verschenen is waarvan zij denken dat het waardevol kan zijn voor de overige leden van de werkgroep, dit aan ons te melden op één van beide redactieadressen. Wij zorgen er dan voor, dat alle meldingen in de literatuurlijst van het eerstvolgende nummer van *W-mail* verwerkt zijn. Hetzelfde geldt voor alle andere gebeurtenissen die voor *WEMAL* van belang kunnen zijn, zoals aankondigingen van lezingen, symposia, conferenties, etc.

Bovendien streven we ernaar om waar mogelijk boekbesprekingen te plaatsen. We roepen dan ook iedereen op die een boek kent waarvan hij of zij denkt dat het de moeite waard is om in *W-mail* besproken te worden, óf die een boekbespreking wil schrijven, dit aan ons te melden.

Recent verschenen literatuur

- S. Becker, 'Oud zeer. Pijnbestrijding'. In: *Trouw - De Verdieping*, 23-08-1999, 11. [Gesprek met K. van 't Land over Yperman en Scellinck.]
- Jos A.A.M. Biemans, 'Het chirurgijnsboek van Jan van Aalter. Over schaalvergroting en nieuwe toepassingen bij de productie en vormgeving van het handgeschreven boek in de veertiende eeuw'. In: *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* 6 (1999), 67-86. Themanummer: *Geschreven gedrukt gedigitaliseerd. Elf eeuwen boekcultuur in de lage landen*.
- R.A. Blondeau, 'Het Nederlands in de wetenschap en het onderwijs'. In: *De IJzerbode. Informatieblad voor de diepe Westhoek* 28 (1998), nr. 11, 395-396, 398; nr. 12, 417-419; 29 (1999), nr. 1, 437-439.
- S. Braadbaart, 'De taal van enige medische instrumenten.' In: *Hermeneus. Tijdschrift voor antieke cultuur* 71 (1999), 107-115. Themanummer: *De patiënt en zijn artsen*.
- W.L. Braekman, *Middeleeuwse witte en zwarte magie in het Nederlands taalgebied. Gecommentarieerd compendium van incantamenta tot einde 16de eeuw*. Gent, 1997.
- V. Fraeters, '"Vanden leeuwe wert hi lam". Alchemie en religie in de Middelnederlandse vertaling van *Tabula chemica*'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 115 (1999), 97-112.
- K. Heene, 'Ad sanguinis effusionem. Automutilatie en gender in middeleeuwse heiligenlevens'. In: *Queeste. Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden* 6 (1999), 1-22.
- H.F.J. Horstmanhoff, 'Hoe ging Galenus met zijn patiënten om?' In: *Hermeneus. Tijdschrift voor antieke cultuur* 71 (1999), 131-139. Themanummer: *De patiënt en zijn artsen*.
- E. Huizenga, '[Recensie van: W.L. Braekman, *Middeleeuwse witte en zwarte magie in het Nederlands taalgebied. Gecommentarieerd compendium van incantamenta tot einde 16de eeuw*. Gent, 1997.]'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 115 (1999), 166-171.
- E. Huizenga, 'Middelnederlandse chirurgieën en hun maatschappelijke context. Een introductie op het belang van oud-Nederlandse, medische teksten'. In: *Literatuur* 16 (1999), 273-83.
- R. Jansen-Sieben, 'Ooggetuigen en flagellanten anno 1349'. In: *De pest in de Nederlanden: medisch-historische beschouwingen 650 jaar na de Zwarte Dood. Vierde symposium «Geschiedenis der Geneeskundige Wetenschappen». La peste*

- aux Pays-Bas: considérations médico historiques 650 ans après la Peste Noire. Quatrième Symposium «Histoire des Sciences Médicales». Brussel, 1999, 85-108. Academia Regia Belgica Medicinæ, Dissertationes, Series Historica 7.
- R. Jansen-Sieben, 'Het pestregimen van Arent Schryver'. In: *De pest in de Nederlanden: medisch-historische beschouwingen 650 jaar na de Zwarte Dood. Vierde symposium «Geschiedenis der Geneeskundige Wetenschappen»*. La peste aux Pays-Bas: considérations médico historiques 650 ans après la Peste Noire. Quatrième Symposium «Histoire des Sciences Médicales». Brussel, 1999, 109-140. Academia Regia Belgica Medicinæ, Dissertationes, Series Historica 7.
- M. Kool, *Die conste vanden getale. Een studie over Nederlandstalige rekenboeken uit de vijftiende en zestiende eeuw, met een glossarium van rekenkundige termen*. Diss. Utrecht. Hilversum, 1999. Middeleeuwse Studies en Bronnen 64. [Bevat diskette met glossarium van Mnl. rekentermen.]
- R. Kruk, 'De goede arts. Ideaalbeeld en werkelijkheid in de middeleeuws-Arabische wereld. In: *Hermeneus. Tijdschrift voor antieke cultuur* 71 (1999), 140-148. Themanummer: *De patiënt en zijn artsen*.
- O.S.H. Lie, *Vrouwengeheimen. Geneeskunst en beeldvorming in de Middelnederlandse artesliteratuur*. Achtste Bert van Selm-lezing. Amsterdam, 1999.
- O.S.H. Lie, '[Recensie van: E. Huizenga, *Een nuttelijke practijcke van chirurgien. Geneeskunde en astrologie in het Middelnederlandse handschrift Wenen, Österreichische Nationalbibliothek*, 2818. Diss. Groningen. Hilversum, 1997. Middeleeuwse Studies en Bronnen 54]'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 115 (1999), 171-174.
- J. Reynaert, 'Over medische kennis in de late Middeleeuwen. De Middelnederlandse vertaling van Lanfrancs *Chirurgia magna*'. In: *Millennium* 13 (1999), 21-30.